

นโยบายและการดำเนินงานในตม.ที่

ของ

กรมศิลปากร

นโยบายและการดำเนินงานในเขตชาติ

ของ

กรมศิลปากร

นโยบายและการดำเนินงานในหน้าที่

ของ

กรมศิลปากร

นายชนิต อยู่โพธิ์

อธิบดีกรมศิลปากร

กล่าวชี้แจงในที่ประชุมศึกษาธิการจังหวัดทั่วพระราชอาณาจักร

ณ หอประชุมคุรุสภา

เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๐๒

ท่านรองปลัดกระทรวง ท่านผู้ตรวจราชการกระทรวง
ศึกษาธิการ และ ศึกษาธิการจังหวัด

ผมมีความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาทำความรู้จัก
และพบปะโดยพร้อมเพรียงกันในที่ประชุมนี้ นับว่าเป็นโอกาสอันดี
เมื่อวานนี้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ท่านก็ได้แนะนำ
ไปแล้วว่า บัดนี้กรมศิลปากรได้เข้ามาอยู่ในสังกัดของกระทรวง
ศึกษาธิการแล้ว ความจริง แต่เดิมมา กรมศิลปากรก็รวมอยู่
ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตัวผมเองเมื่อแรกเข้ารับราชการ
ก็เป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ครั้งยังเรียก

ว่ากระทรวงธรรมการ เพิ่งจะแยกออกไปเมื่อราว ๑๐ กว่าปีมานี้เอง
บัดนี้กลับมารวมในสังกัดที่เป็นกระทรวงเดียวกันใหม่ ผมเองก็มี
ท่านศึกษาธิการหลายท่านที่ได้เคยรู้จักและเป็นเพื่อนฝูงกันมาแต่ก่อน
วันนี้จึงเป็นโอกาสดีที่ผมจะได้นำเอาเรื่องราวหน้าที่การงานของกรม
ศึตปากรหลายอย่างมาเสนอท่านศึกษาธิการจังหวัด เพื่อขอความ
ร่วมมือช่วยกันปฏิบัติราชการของกรมศึตปากรหรือท่านจะให้ทาง
กรมศึตปากรช่วยร่วมมือกับท่าน ทางกรมศึตปากรยินดี ปัจจุบัน
ก็ได้รับปัญหาขอความร่วมมืออยู่บ้างแล้ว

การที่ผมมาเสนอเรื่องราวหน้าที่การงานของกรมศึตปากรวันนี้ ก็
ด้วยความประสงค์ส่วนใหญ่ต้องประการ คือ ขอความร่วมมือ
ท่านศึกษาธิการในการที่จะช่วยเหลือหน้าที่การงานของกรมศึตปากร
ซึ่งตามปกติท่านศึกษาธิการก็ได้ช่วยอยู่แล้ว เช่น เวลาที่พวกเรา
ไปราชการต่างจังหวัดหรือเรามาเรื่องในหน้าที่การงานในต่างจังหวัด
ผู้ที่ได้ช่วยเหลืองานในหน้าที่ของกรมศึตปากรเป็นอย่างดี ก็คือ
ศึกษาธิการจังหวัด จังหวัดว่าจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือต่อไป
อีกอย่างหนึ่งซึ่งอยากจะขอแรงและขอรับรองด้วย คือ อยากจะให้
ช่วยพิจารณาหรือพูดตรงๆ ก็คือช่วยเหลืองานของกรมศึตปากร หรือ
โดยเฉพาะตัวผมเอง ส่วนมากก็ใช้เวลาอยู่ในพระนคร ไม่มี
ประดพการณหรือมีประดพการณน้อยกว่าท่านศึกษาธิการจังหวัด
เมื่อมีเวลาอยู่แต่ในพระนครเป็นส่วนมาก ก็อ่านตำรับตำราและดรัส

ทฤษฎีจนจากตำราที่ได้อ่านไว้ อย่างที่เรียกกันว่าทำงานอยู่กับโต๊ะ เมื่อสร้างทฤษฎีขึ้นแล้ว แต่ขาดประสบการณ์ ก็อาจจะขัดข้องในการปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ จำเป็นต้องขอรับรองให้ศึกษาธิการจังหวัดช่วยพิจารณาและให้คำแนะนำได้อีกเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน

นโยบายของกรมศิลปากร

ในเบื้องต้นนี้ ผมขอเสนอนโยบายของกรมศิลปากรตามที่พิมพ์ไว้ในสมุดดำฟ้า ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรได้แจกแก่ท่านไปแล้ว ผมขอทำความเข้าใจในความมุ่งหมายในสมุดดำฟ้า ซึ่งเป็นนโยบายของกรมศิลปากรมาเสนอ หน้าที่การงานของกรมศิลปากร เป็นงานบำรุงรักษาและผดุงส่งเสริมศิลปวิทยาการโดยเฉพาะ ความมุ่งหมายประการแรก ก็เพื่อถ่วงดุลและคุ้มครองและสืบวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ซึ่งเขตแดนกำลังท่วมท้นเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย เพื่อเป็นการขังรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราชทางศิลปและวัฒนธรรม ผมขอเสนอว่าคำว่า “เอกราช” มาใช้ในทันทีด้วย เพราะว่าประสบการณ์ที่มองเห็นอยู่เป็นอย่างนั้น เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมของเรานั้นคงถาวร เพื่อเชิดชูไว้ซึ่งสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติที่มีสมบัติทางศิลปอันสูงส่งซึ่งมีมาแต่โบราณกาล นอกจากการบำรุงรักษาแล้ว กรมศิลปากรจะต้องหาทางเผยแผ่ศิลปและวิทยาการให้เข้าถึง

ประชาชน อันเป็นจุดหมายสำคัญ หรือพูดกันง่ายๆ คือ หาทาง
 ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงศิลปวิทยาการเหล่านั้น โดยหาวิธีชักจูง
 ให้ประชาชนเกิดความรู้ความนิยม ทั้งในด้านการฝีมือและวิชาการ
 ของบรรดาศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ไป
 ตามความประสงค์ของศิลปิน เพื่อยกระดับทางจิตใจของประชาชน
 ให้สูงขึ้นไปด้วย ศิลปินและวัฒนธรรมก็มีคุณสมบัติเป็น
 เช่น ๆ เป็นระดับ ๆ ขึ้นไป คนที่เราเรียกว่าสมัยอารยะ เขาก็มี
 ศิลปวัฒนธรรมของเขาเหมือนกัน แต่ว่ามีความประสงค์แตกต่างกันไป
 เมื่อศิลปินและวัฒนธรรมประสงค์ขึ้น ระดับทางจิตใจของ
 ประชาชนก็ค่อย ๆ สูงตามขึ้นไป เป็นการทำให้เกิดสภาพความ
 เจริญแห่งจิตใจของประชาชนในชาติ ทั้งจำเป็นต้องปรับปรุงศิลป
 วิทยาการบางอย่างของเราที่มีอยู่แล้ว และสร้างชิ้นใหม่แก้ไขให้
 ก้าวหน้า เพราะบางอย่างก็รััดควักไม่ออก จำต้องแก้ไขให้
 มีทางที่จะเดินหน้าได้ เพื่อดำรงสัญลักษณ์ของไทยให้ปรากฏ
 และให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปในนานาประเทศด้วย คือไม่เฉพาะ
 ให้มีอยู่แต่ในประเทศไทย เพราะว่าเวลานี้เราจะต้องสัมพันธ์กับ
 ประเทศภายนอก และเมื่อเฟื่องถึงถึงผลงานที่ผลิตออกไปในหน้าที่
 ของกรมศิลปากร ไม่ว่าจะเป็นผลงานทางศิลปหรือผลงานทาง
 วิทยาการ จำเป็นต้องให้อยู่ในชั้นมาตรฐานอันประสงค์สูงส่ง นี่
 เป็นจุดหมาย ไม่ใช่ว่าเวลานี้ประสงค์สูงส่งอยู่แล้ว ไม่ใช่อย่างนั้น

นี่เป็นความมุ่งหมายที่นำมาเรียนให้ทราบไว้ เราจำต้องให้อยู่ในชั้น
มาตรฐานอันประณีตสูงส่งหรือต้องได้ผลให้ประณีตสูงส่งเข้าไว้
ถ้าเป็นงานศิลป์ กล่าวคือ เป็นงานศิลป์ทางจิตรกรรม ประติมา
กรรม สถาปัตยกรรม นาฏกรรม และดนตรี ก็ต้องอยู่ในชั้นวิจิตร
ศิลป์ ที่เรียกว่า Fine Arts หรือวิจิตรศิลป์ Pure Art ถ้าเป็น
วิทยาการ เช่น การหอดูดาว ฟิสิกส์ และ โบราณคดี ก็ต้อง
เป็นวิทยาการที่มีหลักวิชาโดยเฉพาะ งานในหน้าที่ของกรมศิลปากร
จึงไม่ควรแสดงผลงานอันเป็นอย่างธรรมดาสามัญทั่วไป คือ ถ้า
หน่วยอื่นทำกันได้แล้ว กรมศิลปากรก็จะไม่ทำแข่ง ให้เป็นตลาด
อย่างนั้น แต่จะพยายามทำให้ประณีตยิ่งขึ้นไป เวลานักมหาด
ยอย่างนี้จะกำลังคล้าย ๆ กับแข่งเขาทำอยู่บ้าง

ตามที่เรียนมาแล้ว ก็คือว่า เราตั้งจุดหมายไว้ ยกตัวอย่าง
เช่น การแต่งโขน ดะคอน แม้ในปัจจุบันนี้ยังให้นักเรียนเป็นผู้แต่ง
แต่นักเรียนที่แต่งนั้นก็ต้องเป็นนักเรียนที่ฝึกฝนมาโดยเฉพาะในศิลป์
ทางนั้น คือ ไม่ใช่ไปจับเอาใครต่อใครมาแต่ง แต่ต้องเป็นผู้ที่
ได้รับการอบรมฝึกฝนมาเพื่อให้เขาอยู่ในชั้นมาตรฐานของศิลปิน
ไม่ใช่สมัครเล่น และไม่ใช่ฝึกเล่นเฉพาะครั้งคราว ชนิดที่เรียกว่า
เป็นความรอบรู้รอบคอบ ขอโทษที่ต้องเปรียบเทียบกับยกตัวอย่าง เช่น
เป็นต้นว่า อย่างโรงเรียนสามัญ พอปิดเทอมที่ก็มีการแข่งขัน
แล้วก็มีการแข่งขันชนิดดะคอนน้อย ระบายบ้าง อย่างนี้เป็น

สมัครเล่น เราไม่ได้ตั้งใจให้เป็นอาชีพ แต่ว่านักเรียนของกรม
ศิลปากรต้องมีมาตรฐานสูงกว่านั้น คือ มุ่งเป็นอาชีพ นอกจาก
เกาะไปไม่ได้แน่แล้วก็ไหลไปทางอื่น อย่างนี้ คือ มุ่งหมายให้เข้า
มาตรฐานของศิลป ถ้าเป็นงานช่างทางจิตรกรรมและประติมากรรม
ก็ต้องเป็นงานช่างศิลป์ที่ประณีต เช่น ช่างปั้น ช่างหล่อ แกะสลัก
หรืองานจิตรกรรม ด้วยมุ่งในทางวิจิตรศิลป์ ไม่ใช่มุ่งแต่เพียงเป็น
แนวทางการศึกษา เพื่อให้รู้ว่าเป็นอาชีพของตน มิใช่ออย่างนั้น มุ่ง
ไปทางเป็นอาชีพโดยเฉพาะเดี๋ยวนี้ งานศิลปกรรมของกรม
ศิลปากรจึงไม่ได้หยุดยั้งอยู่แต่เพียงว่า เมื่อสร้างเป็นชนชั้นศิลป์ขึ้นมา
ก็พอแล้ว หยุดอยู่แค่นั้นได้ มิใช่เช่นนั้น ต้องให้ประณีตและวิจิตร
ยิ่งขึ้น ๆ ประณีตขึ้น ๆ โปรดอย่าลืมนะครับ ที่ผมพูดนี้หมายถึง
Aim คือ ความมุ่งหมาย

เราอาจแข่งขันกันสร้างจิตรกรรม เขียนภาพ หรือประติมา
กรรม บันลือรูป เพื่อประดับตกแต่งในครุภัณฑ์ และมอบให้หอ
ประชุมครุภัณฑ์ได้ หรือเอามาคงอดกัน อย่างชั้น ๔ โนน* นำมา
ตั้งมาอดกันว่าของใครจะดีกว่าของใคร ของใครจะงดงาม
ประณีตดีกว่าของใคร แต่งานศิลป์และวิทยาการในหน้าที่ของ
กรมศิลปากรนั้น จำเป็นเหลือเกินที่จะต้องดำเนินไปยิ่งกว่านั้น
ไม่ใช่เพียงแต่ว่าของใครดีกว่าของใคร เพราะจำต้องหาทาง

* ขณะที่กำลังจะเขียนนี้ บนหอประชุมครุสภา ชั้น ๔ กำลังมีนิทรรศการกิจกรรม
การศึกษา

ตั้งแต่วรรณกรรมยุคแรกๆ ที่คิดเป็นของเราแข่งขันกันสร้างงานศิลปะขึ้น เพื่อนำไปประกวดกับเขาได้ในระหว่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะในประเทศเรา หรือประกวดกันยี่หนึ่ง เพื่อที่จะแข่งขันผ่านเข้ารอบนำไปติดตุงคู่แข่งศิลปกรรมของนานาชาติได้ในหอศิลป์ของโลก เช่น เขาเปิดงานแสดงในต่างประเทศ สมมติว่า ที่นั่นที่ประกวดเป็นหอศิลป์ของโลก ศิลปินไทยก็มีภาพมาติดตุงแสดงอยู่หนึ่งภาพ สองภาพ หรือดีภาพ ห้าภาพ เข้าแข่งกับเขาได้ ไม่ใช่ว่าพอส่งเข้าไป ผ่านรอบคัดเลือก ก็ตกอันดับผ่านเข้าไม่ได้แล้ว มีใช้อย่างนั้น นี่เป็นความมุ่งหมาย ศิลปกรรมอื่น ๆ เช่น ดนตรี โขน และละคร ก็เช่นกัน ต้องตั้งจุดหมายหาทางปรับปรุงให้เข้าระดับกับนานาชาติ แต่ต้องไม่ทิ้งลักษณะของไทย ทั้งนี้ นอกจากเพื่อแสดงถึงความคิดคำนึงหรือจินตนาการ หรือที่เรียกกันว่า “Conception” อันสูงส่งของประชาชนในชาติ คือว่า ถ้าเรามีศิลปอันประณีตสูงส่ง เมื่อชาวต่างชาติไปเห็นเข้า เขาก็ย่อมจะนึกว่า แหม — คนไทยนี่มีจิตใจสูงมาก เราก็ได้รับการยกย่องไปด้วย ซึ่งจะปรากฏผลคงทนเป็นสัญลักษณ์ของชาติไทยและคนไทยในทางศิลปะสืบไปในอนาคต

ถ้าเป็นงานทางวิชาการ ก็จะต้องมีหลักฐานเพียงพอแก่การที่ทุกคนและสถาบันอื่นจะรับฟังเชื่อถือยึดเอาเป็นหลักฐานได้ ไม่ใช่ว่าฉันพูดไว้อย่างนั้นแล้ว พอฉันพรั่งพรั่งไปด้วยอีกอย่างหนึ่ง

อย่างนั้นใช่ไม่ได้ คือ ต้องให้เขาเอามาเป็นที่พึ่งยึดถือเป็นหลักฐาน
ได้ ผมขอโทษที่ต้องนำเรื่องจริงมาเล่า แต่ขอเป็นเจ้าเก็บไว้ใน
๒๕ ทน เพราะว่าถ้าเล่ากระจายไปมากก็จะเป็นการกระทบกระเทือน
ผู้อื่นไปด้วย คือ เมื่อราว ๒ ปีมาแล้ว ท่านผู้หนึ่งไปค้นพบเรือ
จมอยู่ในโคลน ก็ชักหักเอาว่า เรือดำน้ำเป็นเรือเอกชัยของ
พระเจ้าเสือ ขอให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรไปดู แล้วต่อมาก็ขอ
เงินไปซ่อม ตลอดจนเวลานี้ ผมไม่สนใจจะเชื่อว่าเรือดำน้ำเป็น
เรือเอกชัย ผมก็ส่งเจ้าหน้าที่ไปพิจารณาสถานที่และบริเวณ ตั้ง
เจ้าหน้าที่ทางประวัติศาสตร์ไปดู ตั้งเจ้าหน้าที่ทางโบราณคดีไป
ตรวจสอบพิจารณา ตั้งเจ้าหน้าที่ทางช่างซึ่งเคยซ่อมเรือพระที่นั่งเข้า
ขบวนแห่เมืองาน ๒๕ พุทธศตวรรษไปตรวจตรา แต่ละคนที่ส่ง
ไปดูนั้นต่างกลับมามอบอกว่า ไม่ใช่เรือเอกชัย รูปของเรือเอกชัย
ไม่ใช่ลักษณะนี้ ด้วยความเกรงใจ ผมก็ไม่บอกไปให้โจ่งแจ้งว่า
ไม่ใช่ แต่ก็พยายามเตือนให้เข้าใจว่าไม่ใช่ ท่านก็ประกาศของ
ท่านโครมครามไปต่าง ๆ นานา ตั้ง Staff ขึ้นเขียนข้อโต้แย้ง ที่
กรมศิลปากรไม่ยอมรับรับรอง ก็จะให้รับรองให้ได้ ออกหนังสือพิมพ์
ของท่านขึ้นแพร่ข่าวโต้แย้ง อย่างนี้เป็นต้น เมื่อมันไม่ใช่แล้ว
เราจะไปสนับสนุนให้ใช้ก็ไม่ได้ เพราะมันไม่ใช่ ในที่สุดก็มีศึกษา
วิชาการผู้หนึ่งถูกบังคับให้แกเขียนโต้แย้งกรมศิลปากร แกก็ไม่สนิท
ใจ แกแอบมาหาผม บอกว่าแกเดือดร้อนมาก แกไม่อยาก

เขียนโต้แย้งกรณคดีปากร แล้วต่อมาได้พบเรื่องมีลักษณะอย่าง
เดียวกันนอกตำราหนึ่ง คราวนั้นบิดเขยิบเคย ไม่ไปชุกกันมาอีก
เพราะว่าถามนมนอกตำราหนึ่ง ก็หมายความว่า เราจะต้องมีเรือ
เอกชัยกันอีกหลายลำในท้องที่เหล่านั้น มิเป็นว่าพ้นท้ายนรดิ้งให้
ถือท้ายเรือไปชนตลิ่งจนเดือนดงดำดองดำอะไรต่าง ๆ อย่างนั้นหรือ
นี่เราจะต้องพิจารณาหลักฐานต่าง ๆ ให้มันแนบเนียนเป็นที่เชื่อถือ
ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ที่เขาชำนาญแต่ฝ่ายที่ทางกรณคดีปากรดั่ง
ไปพิจารณานั้น เขาไม่ยินยอมพร้อมใจกันเห็นด้วย แล้วเรายังจะ
ไปนับต้นนุ่นสร้างสถานะการชาวให้มันครึกโครมกันอย่างไร มัน
ก็เป็นจริงไปไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ในหน้าที่ของ
กรณคดีปากร ถ้าเป็นงานทางวิทยาการ อย่างที่ผมเรียนมาแล้ว
จะต้องมีหลักฐานเพียงพอแก่การที่บุคคลอื่นและสถาบันอื่นจะรับฟัง
เชื่อถือเอาเป็นหลักฐานได้ ด้วยเหตุนี้ กรณคดีปากรจึงจำเป็นต้องมี
ข้าราชการที่เป็นคดีปากร ช่างคดีปากร และเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ เป็น
จำนวนมาก และจำเป็นต้องมีเวลาและให้อิสระแก่การดำเนินงานตาม
ควร ที่ผมกล่าวอย่างนี้ ก็เพราะว่างานเกี่ยวกับคดีปากรและวิทยาการ
ที่ประณีตและละเอียดนี้ เราจะไปเร่งรัดเขาก็ไม่ได้ ไปเร่งเขานัก
ผลที่ออกมาได้เสีย แต่ถ้าเราไม่เร่ง บางทีก็เฉาเหมือนกัน ที่ว่า
ต้องให้อิสระแก่เขา ก็คือจะบังคับเขาว่า คุณต้องตกลงอย่างนั้น
ต้องเอาตามนั้น ต้องให้วินิจฉัยอย่างนั้น อย่างนี้ไม่ได้ ต้อง

ให้อีต๊ะแก่เขา บางทีเราก็นึกว่าน่าจะเป็นอย่างนี้ แต่พอเขาหา
หลักฐานเหตุผลประกอบเข้า ก็กลายเป็นอย่างโน้นไป ไม่ตรงกับ
ที่เรา็นึกว่าจะเป็น อย่างนกได

๒๔ หน้าที่ของแต่ละกองในกรมศิลปากร

งานในหน้าที่ของกรมศิลปากรที่เกี่ยวกับศิลปและวิทยาการที่
กล่าวถึง ความจริง ถ้าเป็นงานศิลปก็ต้องมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน
คือว่าเพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์รู้สึก หรืออารมณ์สะท้อนใจ หรือ
จะเรียกว่าความคิดนั้นก็ได้ อย่างเดียวกัน คือ ต้องเป็นการแสดง
อารมณ์ เช่น ดนตรี เมื่อเล่นออกไป ต้องการให้คนฟังรู้สึก
ว่าเริงหรือโศกเศร้า เขาก็ใช้เครื่องดนตรีแสดง ช่างเขียนภาพ
ออกไปให้เห็นว่าภาพนั้นกำลังโศก ภาพนั้นกำลังสนุกสนาน เขาก็ใช้
ภูกัน ไร่ดี ไร่ผ้าใบ แม้ความมุ่งหมายของศิลปจะมีอย่างเดียวกัน
แต่ว่าโดยเทคนิคแล้วต่างกัน ศิลปแต่ละอย่างก็มีเทคนิคเฉพาะ
ของมัน ถ้าเป็นช่างเขียนก็ต้องพิจารณาคึกษาว่าใช้ดีอย่างไร จะ
ให้ดีอย่างไร ใช้ภูกันอย่างไร ใช้ผ้าใบชนิดไหน เขาคึกษา
และใช้ไปอย่างนั้น ถ้าเป็นดนตรี ก็จะต้องใช้เครื่องเป่าหรือ
เครื่องตี เป่าอย่างไร ตีอย่างไร จึงจะเกิดเสียงว่าเริงหรือโศกเศร้า
เนื่องจากศิลปแต่ละอย่างมีเทคนิคต่างกัันดังกล่าวนี้ กรมศิลปากร
ในปัจจุบันนี้ จึงต้องแบ่งแยกการงานในหน้าที่ออกเป็นกอง ๆ
ดำเนินงานตามเทคนิคของศิลปแต่ละอย่าง ผมขอแนะนำให้รู้จัก
กองต่าง ๆ ในกรมศิลปากรไว้ด้วย

๑. สำนักงานเลขานุการกรม มีหน้าที่ธุรการเหมือนกับ
ทุกกรม

๒. กองการสังกัด มีหน้าที่ดำเนินงานศิลปทางโขน
ตะกอน พ้อนรำ และดนตรี

๓. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ มีหน้าที่ดำเนินงานจด
บันทึกเหตุการณ์ในปัจจุบัน เรียบเรียงและเก็บรักษาเอกสารสำคัญ
ของชาติทั้งปัจจุบันและอดีต

๔. กองโบราณคดี ดำเนินงานสำรวจ ขุดแต่ง บูรณะ
รักษาโบราณวัตถุสถาน จัดพิพิธภัณฑสถาน และค้นคว้าวิชาการ
ทางโบราณคดี

๕. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ดำเนินงาน
จัดหอสมุดแห่งชาติ ค้นคว้าทางอักษรศาสตร์ วรรณคดี
ประวัติศาสตร์ จารึกประเพณี และคำสอน

๖. กองสถาปัตยกรรม ดำเนินงานซ่อมแซมบูรณะ
โบราณสถาน อาคาร พระราชฐาน ก่อสร้างอาคารและสิ่ง
ถาวรวัตถุตามหลักสถาปัตยกรรม

๗. กองหัตถศิลป์ ดำเนินงานวาดภาพเขียนภาพลายไทย
บน หล่อ แกะสลัก ดงรักปิดทอง ประดับมุก ประดับกระจก
ตกแต่งประดับประดาอาคารและก่อสร้างตามแบบฉบับศิลปะ
ของไทย

กองสถาปัตยกรรมและกองหัตถศิลป์ มีหน้าที่คล้ายกัน
เล็กน้อย แต่ว่ากองสถาปัตยกรรมก่อสร้างทั่วไป ส่วนกอง
หัตถศิลป์ เฉพาะของไทย นี่เป็นการสำรวจงานโดยย่อๆ ส่วน
หน้าที่แต่ละกองนั้น ได้พิมพ์ไว้ในสมุดนโยบายที่แจกไปแล้ว

โดยเหตุที่กรมศิลปากรมีความจำเป็นที่จะต้องมีบุคคลปฏิบัติ
งานสืบต่อรับช่วงต่อไปในอนาคต เพื่อที่จะให้งานดำเนินบรรลุผล
ตามความมุ่งหมายและไม่ให้งานศิลปวิทยาการต้องสะดุดหยุดลง
เพราะขาดตัวบุคคลที่จะสืบต่อรับช่วงความรู้ความชำนาญในศิลป
วิทยาแต่ละอย่างในหน้าที่ของกองนั้นๆ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียน
นาฏศิลป์ขึ้น ให้การศึกษาทางโขน ละครน รำ และดนตรี
แก่กุลบุตรและกุลธิดา ตั้งโรงเรียนศิลปศึกษาขึ้น ให้การศึกษา
ทางจิตรกรรมและประติมากรรม สถาปัตยกรรมไทย โบราณคดี
และมณฑะศิลป์ คำว่า มณฑะศิลป์ นี่เป็นศัพท์ใหม่ มณฑะ
ศิลป์ คือศิลปแห่งการประดับตกแต่ง นอกจากนั้นยังมีมหาวิทยาลัย
ศิลปากร ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย
ศิลปากร มีอธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้อำนวยการโดยตำแหน่ง แต่
ในทางปฏิบัติก็ต้องอาศัยข้าราชการผู้มีความรู้ความชำนาญในทาง
ศิลปวิทยาการนั้นๆ ของกรมศิลปากร เป็นผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติงาน
การศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากรด้วย ปัจจุบันงานของโรงเรียน
นาฏศิลป์รู้สึกว่าเป็นหลักฐานลงรูปเป็นแบบฉบับแล้ว แต่งาน

ของโรงเรียนศิลปศึกษาและงานของมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้นเวลานี้กำลังพยายามค่อนข้างให้เข้ารูป ก็ยังไม่เข้ารูปดีได้ ที่เข้ารูปดีไม่ได้ก็เกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอ สถานที่ของตัวเองก็ไม่มี ต้องอาศัยสถานที่ของกรมศิลปากร นักเรียนนักศึกษาปะปนกับข้าราชการ สภาพอย่างนี้ก่อความลำบากในการควบคุมความประพฤติ เพราะข้าราชการที่ไม่เกี่ยวข้องกันในหน้าที่เป็นครูมักจะคุย ทำ พูดอะไรต่าง ๆ โดยไม่ระมัดระวัง นักเรียนหรือนักศึกษาก็มักจะนำเอาไปใช้บ้าง ทำให้ลำบากแก่การควบคุมมารยาทและศีลธรรม แต่มั่นใจว่า ต่อไปเราจะพยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้โดยลำดับ ในเมื่อมีงบประมาณพอ มีสถานที่ของตัวเองแล้ว ก็คงจะดีขึ้นตามความมุ่งหมาย มั่นใจว่ามหาวิทยาลัยศิลปากรจะช่วยก่อสร้างความสำเร็จให้แก่ประเทศชาติได้ ในงานทางด้านการบิน หุ่น แกะ ดัดก็ หรืองานด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่น้อย ๆ แห่งนี้และตั้งอยู่ในจุดซึ่งไม่ค่อยมีผู้สนใจจะจำได้ แต่ว่าเท่าที่เห็นผลงานมาแล้ว ได้ทำงานใหญ่ ๆ ให้ปรากฏผลหลายอย่าง เช่น งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ มีการสร้างพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นต้น

นี่เป็นนโยบายและหน้าที่การงานของกรมศิลปากร ซึ่งผมขอนำมาเสนอที่ประชุมศึกษาธิการจังหวัด

สำรวจและชุดค้นเพื่อความรูทางวิชาการ

ต่อไป งานในท้องถิ่นของกรมศิลปากรที่หนักหน้าอยู่ใน
เวลานี้ ซึ่งผมขอนำมาปรับทุกข์ด้วย โปรดถือว่า เป็นการนำมา
ปรับทุกข์ คือการดูแลรักษาโบราณวัตถุและโบราณสถาน ทั้งที่
ประกาศขึ้นบัญชีไว้แล้ว และทั้งที่จะดำเนินการสำรวจตรวจค้น
เพื่อประกาศขึ้นบัญชีไว้เป็น โบราณสถานแห่งชาติในกาลต่อไป
ในเรื่องนี้กรมงานหนักหน้าอยู่หลายประการ และจำต้องได้รับความ
เห็นชอบจากเจ้าหน้าท้องถิ่น อาทิเช่น การสำรวจชุดค้นและ
ชุดแต่ง เมื่อพูดถึงการสำรวจชุดค้นและชุดแต่ง ขอได้โปรด
รับทราบนโยบายของกรมศิลปากรที่แท้จริง และแน่นอนไว้ด้วย คือ
เพื่อมุ่งหมายความรู้ทางวิทยาการ กล่าวคือ เพื่อศึกษา
ค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ตลอดจนงานจารึก
ประเพณี และศิลป ไม่ใช่ค้นหาทรัพย์ ขอประทานโทษ โปรด
เข้าใจไว้ตามนี้ด้วยไม่ใช่ค้นหาทรัพย์ตามปรีศินาดายแท่ง เช่นที่เคย
มีคนนำปรีศินาดายแท่งหลายรายมาขออนุญาตไปชุดที่วัดนั้นวัดนี้
นั้นไม่ใช่ นโยบาย ปรีศินาดายแท่งเหล่านั้น บางราย เราก็ได้ทดลอง
อนุญาตให้ไปดองชุดดู โดยขออนุมัติท่านรัฐมนตรีอนุญาตให้ไป
เช่น ท่านผู้หญิงได้ปรีศินาดายแท่งมา ผมเห็นว่า ตัวปรีศินาดายแท่ง
เป็นตำราคดีทหาร ^{๑๑} ผมก็อยากจะได้อำกตอนนั้นนั้นมาเก็บไว้ใน
หอสมุดแห่งชาติ แต่เขายังไม่ให้ เขาบอกว่า เขาขอชุดเสียก่อน

เขาจึงจะมอบให้ ผมก็เลยเสนอให้ท่านรัฐมนตรีอนุญาตให้ชุด
ปรากฏว่ามีฝรั่งคนหนึ่งอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ฝรั่งผู้นั้นหมอดู
ทำนายว่าจะมีโชคมหาศาลเกี่ยวกับของโบราณในวันออก และ
ฝรั่งผู้นั้นก็บอกเพื่อนอยู่เมืองไทย แกจึงมาเมืองไทย พอมา
เมืองไทยก็ไปพบเพื่อนคนนั้น ซึ่งเป็นผู้ทรัพย์ ประจวบกับเขามี
ปรีศินาตายแทงนอนอยู่ด้วย เรื่องจึงตกถึงกันพอดีผมเครื่องเรดาร์จับ
และวัดตรวจดูว่าจะชุดตรงไหนจึงจะดี แล้วก็ไปตรวจดูที่อยุธยา
นี่เอง ท่านศึกษาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาคงจะทราบดี

ที่แรกมาขออนุญาตเราไม่ให้ เมื่อรบเร้าหนักเข้าประกอบ
กับทางเราก็ได้พิจารณากันแล้วว่า สถานที่ชุดก็ไม่เสียหายแก่
โบราณสถาน จึงอยากจะทดลองดูเหมือนกันว่า จะเป็นจริงหรือไม่
จะได้เป็นความรู้ไว้ ส่วนเทคนิคทางเจ้าหน้าที่ของเรานั้นใจว่าไม่มี
แต่เมื่อเขาอ้างว่าเขาเครื่องจับ มีเรดาร์สำหรับตรวจ ก็เสนอ
ขออนุญาตให้ พอเอาเครื่องวัดไปแตะเข้าเข็มหมุนทีเดียว เขาก็
ตั้งชบวนชุดกัน สถานที่ชุดนั้นมิวดยุไปฟังมีอะไรดังกุดนายนมแย้ม
แจ่มได้ด้วยคาดว่าคงจะได้ทรัพย์มหาศาล ชุดไปตั้งครึ่งเดือนเท่านั้น
ขอประทานโทษ หน้าที่ค่อยๆ แห้งลง ชุดตรงไหนก็ไม่พบ เครื่องวัด
ก็บอกว่าตรงนั้นแน่ แต่ชุดลงไปก็ไม่พบ เพราะอะไร เข้าใจว่า
ได้น้ำมันเป็นแดง ตามธรรมดาแดงมันก็ต้องมีแร่เหล็กอยู่ เมื่อเอา
เครื่องวัดดู เข็มก็หมุน จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่พบและไม่ยอมบอกกัน

ทันทางกรมศึตปากรจะไปบอกว่าเด็กเดี้ยที่เถอะ ก็ไม่ได้ ประเดี้ยว
จะโมเมว่าเขาจะได้ของอยู่เดี้ยว กรมศึตปากรมาห้ามเดี้ยว จึงปลดอย
ให้ชุตไปให้หมตฤทฐ์ เข้าใจว่าเวदानักเห็นจะโกตหมตฤทฐ์เดี้ยว
เพราะทราบว่่าหมตฤทฐ์รอนไปรวมแค้นหรือแค้นกว่่าเดี้ยวกระมัง
ส่วนสมุตปริศนาตายแท่งที่ว่่าจะให้กรมศึตปากรก็ยังไม่ให้ คงเก็บ
ไว่ก่อน ให้เจ้าหน้าทีไปติดตามทวง ก็ไม่พบค้ว นี่เป็นค้วอย่าง
ของเรื่องหาทรัพย์ ไม่ใช่ความมุ่งหมายของกรมศึตปากร
กรมศึตปากรดำเนินงานเพื่อกักขฬววิทยากรเช่นว่่า เมื่อชุตแต่ง
ครงนเดี้ยวจะได้ดำรวจแบบรูปสถาปัตยกรรมก่อต้วร้าง เจตีย วิหาร
มั่วปรว้างเป็นอย่่างไร เป็นศึตปดัมยไหนด อย่่างนเป็นคัน

อีกอย่่างหนึ่ง บางทีเราก้จำตองชุตคันเพราะความจำเป็น
เช่น ที่วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทงนก็เนื่องจาก
ว่่า ผู้ร่ายได้ชุตไว่ก่อนเดี้ยว เราก้ตองไปส่วมรอยชุตคันเอามาเก็บ
ไว่เดี้ยว แม้กระนนั้นก็ดูเหมือนว่่า ผู้ร่ายจะได้ชนเอาไปเดี้ยก่อนแยะ
แต่เมื่อเราไปชุต เราก้ทำแบบแปลน ทำแผนผัง คักษาดถานที่
แตะดังของที่คันไดไหนดั้น ว่่าเป็นของดัมยไหนด ไดมาอย่่างไร ซึ่ง
เวदानกรมศึตปากรพยายามคักษาแตะรวบรวมจะพิมพ์เป็นเอกตาร
ชนเดี้ยนอต่อธำธารณะอยู่เดี้ยว ต่อมาภายหลังที่ชุตได้ของที่วัดราช-
บูรณะเดี้ยว เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท ก็มาติดต่อขอให้กรมศึตปากร
ไปชุตคันที่วัดมหาธาตุ อำเภอดรรคบุรี เราพิจารณาดูเห็นกันว่่า

ตามพระราชพงศาวดารที่เราตรวจอ่าน ได้พบว่า เจ้าอ้ายครอง
เมืองสุพรรณบุรี เจ้าผู้ครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้าตามพระยาครอง
เมืองชัยนาท เมื่อพระอินทราชาสวรรคต เจ้าอ้ายกับเจ้าผู้แย่ง
ราชสมบัติกัน มาชนช้างตายกันที่สะพานป่าถ่าน แล้วเจ้าตามพระยา
ที่เป็นน้ององค์เล็กได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราช
ที่ ๒ เมื่อประจวบกับท่านเจ้าคุณพระชัยนาทนั้น มาขอร้องให้
กรมศิลปากรไปขุดค้นที่วัดมหาธาตุ อำเภอสุพรรณบุรี ด้วยเหตุที่
อยากจะศึกษาค้นคว้าให้รู้ว่า จะมีศิลปกรรมอะไรเป็นแบบอย่าง
สอดคล้องกันบ้าง เพื่อเป็นหลักฐานตามประวัติศาสตร์ ซึ่งเราจะ
ต้องสืบค้นกันดู และเราก็กำลังสืบค้นกันอยู่แล้ว อย่างนี้เป็นต้น
กรมศิลปากรจึงส่งเจ้าหน้าที่ไปขุดค้น เพื่อศึกษาค้นคว้าทางวิทยา
การ ไม่ใช่เพื่อแสวงหาทรัพย์

เมื่อไปขุดค้นที่อำเภอสุพรรณบุรี ขอโทษที่จะต้องพูดความจริง
อีกหน่อย พอไปพบพระพิมพ์เข้า ดุเหมือน ๒ ห่มกว่าองค์
บรรจุอยู่ในไห เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในท้องถิ่นเห็นดีอกดีใจ
แก่จะให้สัมภาระหนึ่งล้อพิมพ์อย่างนั้นจริง ๆ หรือหนึ่งล้อพิมพ์
เอาความตื่นเต้นของแกไปขยายความ ผมไม่ทราบ แกบอกว่า
โอ๊ยในท้องที่ของเรามีวัดถึง ๑๖๐ กว่าวัด ผมจะขุดให้เรียบเสีย
ตายละ! นี่ไม่ใช่ความมุ่งหมายของกรมศิลปากรเลย ถ้ามุ่งหมาย
จะไปขุดวัดทั้งหมดถึง ๑๖๐ วัดก็แย่ ประเดี๋ยวพอไปขุดได้เข้า

ต้มคัพระวัดบวร ฯ กัซุดเจตยวัดบวร ฯ พระวัดมหาธาตุกัซุด
 พระปรางค์วัดมหาธาตุ เพราะวัดสระเกศกัซุดของวัดสระเกศ มียุง
 กัณใหญ่หรือ เราไม่มีความมุ่งหมายอย่างนั้น คือว่าเพื่อกันควา
 คักษาทางประวัติศาสตร์และศิลป และในเมื่อจะท่งไว้อย่างนั้นไม่ได้
 จะเป็นอันตรายด้วยโจรผู้ร้าย จำต้องเก็บของนั้นมาเก็บไว้ เช่น
 จังจะทำการซุกซ่อนนำมาเก็บรักษา เช่นเวลานทางรัฐบาลกำลังสร้าง
 เชื้อนภูมิพด บริเวณเนื้อที่แถบนั้นน่าจะท่วมไปหมด ทาง
 กรมศิลปากรจึงส่งรองอธิบดีและคณะไปสำรวจและซุกซ่อนเก็บเอา
 ของที่จะต้องจมน้ำขึ้นมาเก็บไว้เสีย เพราะว่าต่อไปน่าจะท่วมเนื้อที่
 บริเวณนั้นสูงถึง ๓๒๐ เมตร ของที่อยู่ในวัดวาอาราม และของ
 ที่อยู่ในโบราณสถานจะถูกน้ำท่วมหมด แล้วต่อไปเราจะไม่มีทาง
 ที่จะได้พบเห็นอีก ถ้าไม่ซุกซ่อนขึ้นมาเก็บก็สูญเสียไปเปล่า ๆ อย่าง
 นั้นจำเป็นต้องไปซุกเอาขึ้นมาเก็บไว้ เวลานกรมศิลปากรได้ตกลงกับ
 กรมชลประทานที่จะสร้างอาคารพิพิธิภัณฑ์ขึ้น ณ บริเวณเชื้อ
 ภูมิพด เพื่อดังแต่ดงศิลปโบราณวัตถุที่เก็บได้จากบริเวณนั้น ซึ่ง
 บัดนี้รองอธิบดีกรมศิลปากรก็ได้ไปเก็บเอามามากแล้ว แต่ทราบว่
 ในขณะที่รองอธิบดีกรมศิลปากรไปซุกนั้น ก็เกิดมีผู้ร้ายไปซุกแข่ง
 พวกเรามาทางนี้ ผู้ร้ายไปซุกทางโน้น เราไปทางโน้น ผู้ร้ายมาซุก
 ทางนี้ กำลังเดินจะเอ่อกันอยู่เวลาน

ณ บริเวณหน้าทอมนน มีสถานที่แห่งหนึ่งเรียกว่าพระธาตุ
ตอย อยู่ที่บ้านนา ประชาชนกำลังขอทำบุญตั้งเป็นครั้งสุดท้ายก่อน
ที่จะอพยพกันไป เวลานั้น เจ้าหน้าทของเราก็ยังขุดไม่ได้ เพราะว่า
จะเป็นการทำลายศรัทธาของชาวบ้าน จึงขออภัยไว้ว่า ถ้าประชาชน
จะอพยพออกไปเมื่อไร เจ้าหน้าทจึงจะไปขุด ในขณะที่เดียวกันก็มี
นักเดินมอด้ไปจ้องคอยขุดคักหน้าอยู่แต่ในเวลานั้น จำต้องทำ
หนังสือแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ขอให้ช่วยอารักขา อย่าง
เป็นต้น ตามที่เดาตามัน ก็เพื่อให้เห็นว่า นโยบายของกรมศิลปากร
นั้น จะขุดก็ต่อเมื่อรักษาไว้ไม่ได้ ไม่ใช้การแสวงหาทรัพย์

การดูแลรักษาโบราณวัตถุสถาน

พูดถึงการดูแลรักษาโบราณสถาน นี่ก็เป็นเรื่องยากมาก
ถ้าเป็นโบราณสถานที่อยู่ในบ้านในเมือง เจ้าหน้าท โดยเฉพาะ
ทางเทศบาลหรือบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ ถ้าเป็นสถานที่ใกล้เคียงตั้ง
อยู่ในเมือง ก็มักจะเพ่งเล็งกันว่าเป็นการกีดขวางความเจริญของ
ท้องถิ่นและของบ้านเมือง เห็นกันไปว่า ควรจะรื้อของเก่าทิ้งเสีย
แล้วสร้างของใหม่ลงไปแทน เพราะของเก่าใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้
เช่น ที่สะพานผ่านฟ้า มีบ่อนมหาภาพและมีกำแพงเมืองอยู่อย่างนั้น
ไม่เห็นมีประโยชน์อะไร เวลานั้นก็ไม่ได้ใช้บ่อนกันซักกะไร ควร
จะรื้อเสีย รื้อทำไม? รื้อแล้วจะได้สร้างอาคาร ใครสร้าง? ผู้ที่มท

ดินอยู่ใกล้เคียงแถบนั้น นักเป็นเรื่องวุ่นวายอยู่ เวลานั้นต่างจังหวัด
 ก็มี เช่นกำแพงและประตูเมืองที่จังหวัดลำพูน มีรากฐานที่เหลือไว้
 ศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีอยู่บ้าง ก็กำลังขออนุญาตหรือ เมื่อ
 รื้อแล้ว ค่อยไปขังหน้าอนุชนของเราจะไม่รู้ ว่ากำแพงและประตู
 เมืองอยู่ตรงไหน ปู่ย่าตายายบรรพบุรุษของเราเคยมีความรู้ความ
 เจริญมาแต่กาลก่อนเป็นประการใดบ้าง เราก็จะไม่มีความทราบได้
 จึงเป็นเรื่องลำบากใจที่มองกันไปคนละทาง นี่พูดถึงว่าโบราณ
 สถานตั้งอยู่ในบ้านในเมือง ถ้าตั้งอยู่ในป่าดงห่างไกลจากชุมชน
 ทั่วทุกฝ่าย เพราะจะต้องถูกทำลายลงโดยพวกที่ค้นหาทรัพย์
 ถูกโจรผู้ร้ายลักขุดทำลาย ความจริงโบราณวัตถุสถานเหล่านั้น
 ตามสภาพของมัน ก็ย่อมทรุดโทรมในตัวของมันอยู่แล้ว ถ้าเรา
 ไม่ซ่อมแซมบูรณะ ก็จะทรุดโทรมพังทลายไปในกาลไม่ช้า
 แต่ที่จำเป็นคือต้องหาทางป้องกันซ่อมแซมบูรณะไว้ ก็เพื่อให้คงอยู่
 ได้นาน เป็นพยานแห่งความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม เป็น
 หลักฐานในการศึกษาของเราไปชั่วลูกหลาน เรื่องนี้ทางราชการ
 ก็ได้พิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการเจ้าหน้าที่ไปประจำดูแล
 รักษาตลอดจนดำเนินงานซ่อมแซมบูรณะ ด้วยเหตุนี้ เมื่อยุบ
 กระทรวงวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการ
 จัดตั้งราชาราชการจากกระทรวงวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรม
 แห่งชาติก็ต้องยุบไป ซึ่งมีท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

เป็นประธาน จึงได้โปรดกรุณาจัดสรรแบ่งข้าราชการที่เป็น
วัฒนธรรมจังหวัดให้มาตงชนเป็นหัวหน้าหน่วยศิลปากรได้ ๘ หน่วย
ตั้งที่ทามรัฐมนตรีว่าการฯ ได้กล่าวไว้เมื่อเปิดการอบรมมานั้นแล้ว
๘ หน่วยอยู่ที่ไหนบ้าง มีอยู่ในหนังสือคำปราศรัยของท่านรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่กรมศิลปากรจัดพิมพ์และเจ้าหน้าที่
ได้แจกไปแล้ว หน่วยแต่ละหน่วยมีอาณาบริเวณที่จะต้องดูแล
รักษาไปถึงไหนบ้าง มีปรากฏอยู่ในหนังสือนั้นแล้ว

ขอประทานโทษ ผิดไป ในหน่วยศิลปากรที่ ๘ ตกจังหวัด
ภูเก็ตไป กรุณาเติมเสียด้วยก็จะดี ที่ตกจังหวัดภูเก็ตไปนั้น เป็น
การตั้งใจให้ตก ไม่ใช่ผิดอ เจ้าน้ำที่ตั้งใจให้ตก เขาบอกว่า
ที่จังหวัดภูเก็ตไม่มีโบราณสถาน แต่ผมไม่เห็นด้วย จึงขอแก้ไข
ใหม่ เพื่อภายหลังเราไปพบว่า มีโบราณสถานหรือจัดตั้งพิพิธภัณฑ
สถานขึ้น ผมเคยขอให้เพิ่มลงไป

การที่มีหัวหน้าหน่วยศิลปากรขึ้นและมีอาณาบริเวณที่จะ
ต้องดูแลรักษาหลายจังหวัด นี่ก็เป็นเรื่องลำบากยุ่งยาก เวลานี้
เราจะต้องค่อยทำค่อยไป เพราะมีเรื่องเกี่ยวกับพหุชนะ เกี่ยวกับ
ตัวบุคคล และหัวหน้าหน่วยที่ตงชนก็จะต้องรับการอบรม เพราะว่า
ยังไม่คุ้นเคยกับงานการรักษาดูแลและชุดแต่งบูรณะโบราณสถาน
ตามแนวของกรมศิลปากร จึงต้องอบรมให้เข้าใจหลักวิชาการ
ต้องให้เจ้าหน้าที่ส่วนกลางไปช่วยดูแลให้คำแนะนำอยู่เสมอจนกว่า

จะคุ้นเคย เวลานี้คงใจจะจัดให้ดีให้ถูกแบบดั่งสองแห่ง คือ
หน่วยที่คงอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (หน่วยที่ ๑) และหน่วย
ที่คงอยู่ที่สุโขทัย (หน่วยที่ ๓) เพราะฉะนั้น จึงมีความจำเป็น
เหลือเกินที่จะต้องขอแรงขอสติปัญญาความคิดท่านคึกษาธิการ
จังหวัดทุกท่านได้โปรดให้ความร่วมมือ เพราะว่าถึงอย่างไรท่านก็
คงบ่ด้อยปลงระเฉยไม่ได้ คงจะต้องช่วย เมื่อช่วย ผมก็ต้องถือ
โอกาสขอร้อง ขอให้ความร่วมมือจะแนะนำหรือให้กำลังใจอะไร
ก็แล้วแต่ ซึ่งหัวหน้าหน่วยหรือเจ้าหน้าที่ของกรมคิดปากรคงจะไป
ร้องขอให้ช่วยในกาต่อไป ซึ่งจะเป็นพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

โบราณสถานถูกทำลาย

ในเรื่องการดูแลรักษานี้ ยังมีเรื่องเบ็ดเตล็ดเล็กๆ น้อยๆ
อีกหลายอย่าง เจ้าหน้าที่หัวหน้าหน่วยจึงต้องทำงานโดยตรงกับ
กรมศิลปากร ทั้งนี้เพราะว่าเราจะได้ติดต่อทางด้านวิชาการกันได้
ทันที ส่วนในระยะต่อไป เราอาจเปลี่ยนแปลงก็ได้ แต่เวลานี้จำเป็นต้อง
ควบคุมตามหลักวิชาและวิธีการโดยใกล้ชิด เพื่อให้คงตัว
เสียก่อน ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องตั้งหน่วยเหล่านี้ให้ชนตรงกับกรม
ศิลปากร และนอกจากนั้นจะต้องดูแลรักษาซึ่งจำเป็นจะต้องขอแรง
และขอร้องสติปัญญาช่วยเหลืออีก ก็คือว่า ตามโบราณสถานนั้น
ตามที่ผมไปพบเห็นมา ขอนำเอาเหตุการณ์บางเรื่องมาเล่าเสนอ

ไว้ด้วย เพื่อประกอบการพิจารณาในการช่วยกันดูแลรักษา คือ
ประการที่หนึ่ง มีคนชอบขีดเขียนจารึกชื่อตามโบราณสถาน อย่าง
ที่รอยพระพุทธบาทบนเขากบ จังหวัดนครสวรรค์ มีจารึกชื่อรอยคร
อะไรไม่ทราบสลักลงไปบนนั้นเลย ขัดเขี้ยวตัวจารึกนั้น และทอน
ก็มีอีกเยอะแยะ ทุกหนทุกแห่ง อย่างที่ปราสาทหินพิมาย มีชั้น
ไปเขียนจารึกชื่อไว้ในที่สูง ๆ น่ากลัวตก ไม่ทราบว่าเป็นเพราะอะไร
จึงชอบเขียนชื่อของตัวเองไปตามโบราณสถาน อย่างที่สนามจันทร์
จังหวัดนครปฐม แต่ก่อนมีต้นปอมีติหาตายต้น ที่อนุสาวรีย์
ย่าเหต เขียนจารึกชื่อใครต่อใครลงไปทุกใบเลย ใบหนึ่งหลายสิบ
ชื่อ จนเดี๋ยวนี้เจ้าหน้าที่ต้องตัดและขูดทิ้งเลย ไม่รู้ชื่อใครต่อชื่อ
ใครบ้าง จารึกไว้ทำไมไม่ทราบ อย่างนี้เป็นต้น การที่มีคนชอบ
ขีดเขียนจารึกชื่อและสลักชื่อไว้ตามโบราณสถานนั้นเป็นการทำลาย
เหมือนกัน

ที่ข้าราชการบางคนก็มี เช่น ที่ประตูเข้าปราสาทหินพิมาย
มีจารึกบอกเรื่องราวซึ่งเราจะได้อีกว่าประกอบการพิจารณาเพื่อ
ทราบประวัติของปราสาทหินพิมาย เจ้าหน้าที่กล่าวว่าจารึกจะ
กระเทาะสูญเสียไป จึงทำกรอบไม้แล้วเอาตอเดือเล็กตาข่ายปิดเข้า
ไว้เพื่อไม่ให้ถูกกระแทกกระเทาะเสีย ในระยะที่ถนนมิตรภาพเปิดแล้ว
การคมนาคมดีไปมาสะดวก มีคนไปเที่ยวปราสาทหินพิมายกันมาก
บางวันคนที่ไปเที่ยวหรือนักทัศนาจรก็หยิบขวดเบียร์ไว้ในรักแล้ว

ข้างตะวันตกดินโซซัดโซเซเข้าไปในนั้น พอไปเห็นดวงตาข่ายก็เอากุญแจไขเข้าไปยังประตูเปิดฝาในช่องดวงตาข่าย จนกระทั่งเวลานั้นดวงตาข่ายก็เปิด พอเจ้าหน้าที่เห็น ก็ตอบว่า ฮือ ไม่ใช่ไร่นา เรื่องนี้เล็กน้อย แต่เดี๋ยวก็กระทบรอยจารึกนั้นจนตัวอักษรกระดอนหายไปบางตอน อย่างนี้เป็นต้น เรื่องนี้เป็นเรื่องลำบากเจ้าหน้าที่จะพูดมากก็ไม่ได้ เพราะว่าตัวท่านผู้นั้นเองก็เดินแทบจะไม่ทรงตัวอยู่แล้ว ความจริงก็คือเป็นคนเจ้าปัญญา คือรู้ดี ว่าตรงนั้นเปิดกุญแจไขได้อย่างนี้เป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง โบราณสถานที่เราขุดแต่งแล้วคิดบ้ายบอกประวัติไว้เพื่อให้รู้ว่าเป็นสถานที่อะไร เพื่อให้คนที่ศรัทธาจรผ่านไปเห็นจะได้รู้ เป็นทางเจริญปัญญา ก็มักจะถูกทำลาย การทำลายนั้นบางทีก็โดยไม่ตั้งใจ เช่นปล่อยัดตัวพาหะไปเฉยๆ แล้วเบียดตัวจนหักเสียบ้าง พวกเด็ก ๆ ใช้น้ำเป็นเป้าหมายสำหรับยิงกระสุนและหนังสติ๊กบ้ายนั้นจนแตกและหักเสียหายไป บางทีใช้น้ำสำหรับขว้างปา เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องช่วยกันหาวิธีแก้ไข แต่ก็จนปัญญา เมื่อวันประชุมอธิบดีในกระทรวงศึกษาธิการ ต้องถามฉันว่า ฉันนำเรื่องเหล่านี้มาให้ใครทราบ เจ้าหน้าที่ทักถามพยายามที่จะหาทางแก้ไข เช่น ค่อยไปจะจัดสมุดเช่นชื่อผู้มาเยี่ยมไว้ให้ ผู้มาเยี่ยมจะได้ลงชื่อเยี่ยมไว้ในสมุด แต่เข้าใจว่าจะไม่มีคนเขียนในสมุด คงจะชอบจารึกตามเดิมมากกว่า ท่านรัฐมนตรี

ท่านให้คำแนะนำเป็นเชิงเย้า ๆ ให้เขียนป้ายบอกไว้ว่า “ท่านผู้
วัฒนธรรมย่อมไม่มีนามปรากฏในหนังสือ” *

ที่พูดมานี้ ก็คือ อยากจะขอแรงท่านศึกษาธิการจังหวัดให้
ช่วยขอแรงครูบาอาจารย์ให้ช่วยอบรมนักเรียนในท้องถิ่น ๆ ให้
เข้าใจความมุ่งหมายและความสำคัญ ของโบราณสถานตลอดจน
ประวัติของโบราณสถาน ถ้าหาประวัติหรือตำนานไม่ได้ จะแจ้ง
มายังกรมศิลปากรให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรช่วยค้นหาอีกทางหนึ่ง
ก็ได้ หรือจะแทรกลงไว้ในประมวลการสอนของท้องถิ่น ให้นักเรียน
ได้เห็นประโยชน์และคุณค่าของโบราณสถานแห่งนั้น ๆ ก็ได้ เช่น
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัย จังหวัดเชียงราย
จังหวัดนครราชสีมา อะไรเหล่านี้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีโบราณสถาน
เชิดหน้าชูตา ผมเคยแนะนำให้หัวหน้าหน่วยศิลปากรไปติดต่อกับ
ศึกษาธิการอำเภอและครูใหญ่ ขอความร่วมมือ เช่น ว่าเดือนหนึ่ง
ขอเวลาดึกครึ่งชั่วโมงหรือหนึ่งชั่วโมง ไปช่วยบรรยายเรื่องความ
สำคัญ ของโบราณสถาน เรื่องการช่วยเหลือขอความร่วมมือดูแล
รักษา บรรยายในชั้นเรียนให้เด็กนักเรียนได้ทราบ แต่ว่าเจ้าหน้าที่
ของกรมศิลปากรบางคนก็ไม่สนใจนักพูด เด็กอาจจะฟังไม่ได้ตลอด
ก็ขอให้ทางโรงเรียนช่วยอบรม นี่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดูแลรักษา
โบราณวัตถุสถาน

* ต่อมาท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้กรุณาเขียนคำกลอนส่งมาให้
เขียนป้ายไปตั้งไว้ตามโบราณสถานว่า

โปรดอย่าให้ใครเขาไปเล่าว่า
อวดโลกได้ว่าไทยเราเจริญ

บรรพบุรุษสร้างมาน่าสรรเสริญ
จนกระทั่งบังเอิญท่านมาชม.

รวมมอกกับจังหวัดในหน้าที่ของกรมศิลปากร

ขอโทษ เวลาจะเกินไปแล้ว แต่มีปัญหาที่ท่านศึกษาธิการ
ได้ถามมาสองสามข้อ ผมขอเวลาอีกนิดหน่อย คือว่า

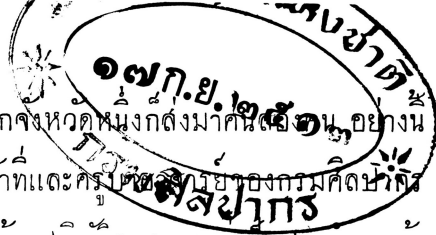
๑. การจัดตั้งสาขาหอสมุดแห่งชาติ ที่จังหวัดพังงาถามมาว่า
จะให้ไปรวมกับหอสมุดประชาชนเลยไม่ได้หรือ ซึ่งความจริงผม
เห็นด้วย แต่ว่าของที่เขามาเก่าแก่มาถึงระยะที่ผมมาปฏิบัติหน้าที่
เข้า กลับเลิกไปแล้ว ก็ดูกระไรอยู่ ผมจึงได้ปรึกษาเจ้าหน้าที่ใน
การนั้น ก็เห็นกันว่า โดยเหตุที่เรามีสาขาหอสมุดอยู่ แต่ไม่มี
เจ้าหน้าที่เป็นชั้นเป็นอัน ไม่มีผู้ใหญ่ควบคุมดูแล อยู่นอกวัดบาง
บ้านบ้าง ปรากฏว่า บางแห่งเอาหนังสือไปเก็บไว้ที่บ้านพักของ
ท่านผู้หนึ่งบางท่าน บางเรื่องเมื่อได้ปรึกษากันแล้ว ทางกรมศิลปากร
ยินดีที่จะมอบให้ไปรวมกับห้องสมุดประชาชน คงมอบหนังสือให้
แต่ขอร้องอย่างหนึ่ง คือ ถ้าแห่งใดมีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องสมุดของ
กรมศิลปากร ทางกรมศิลปากรขอตัวไว้ จะได้ให้ไปร่วมปฏิบัติงาน
งานในหน่วยของศิลปากร เพราะว่าหน่วยศิลปากรบางแห่งมี
เจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวคนเดียว บางแห่งมีแต่หัวหน้าหน่วย หรือ
ว่า ถ้ามีความจำเป็นและมีอัตราอยู่ ก็ขอให้โอนไปได้เลย

๒. จังหวัดสุพรรณบุรีถามเรื่องนักเรียนนาฏศิลป์อยู่ในความ
ทำนุบำรุงของจังหวัดนั้น เรื่องตงทุนนี้ ความเป็นจริง ผมได้เคย

ปรึกษาและได้รับคำแนะนำจากคุณราม ตั้งชน มากกว่า ๑๐ ปีแล้ว
เรื่องรถของม้อยุดนี้ ความมุ่งหมายก็คือ ทางกรมศึกษาธิการ
อยากจะส่งนักเรียนที่สำเร็จแล้วไปเป็นครูบาอาจารย์ช่วยสอนทาง
นาฏศิลป์ในจังหวัดที่ต้องการ แต่ว่าเมื่อเรียนสำเร็จแล้วก็ไม่ยอม
ไป คุณรามจึงแนะนำว่า ให้ทางจังหวัดจัดส่งนักเรียนมาเรียนใน
โรงเรียนนาฏศิลป์จะเหมาะกว่า ผมจึงเปิดรับขึ้น แต่ว่าสถานที่ของ
เรามาจำกัด เวลานี้รับนักเรียนต่างจังหวัดไว้แล้ว ๓๐ คน ว่าที่จริง
ก็ยังไม่ว่างกระเบียดนัก ขอเรียนว่าไม่ค่อยว่างกระเบียด ด้วยเหตุที่ไม่
ถูกระเบียบตนเอง ผลที่ได้ก็ไม่ถูกต้องตรงตามความประสงค์ คือว่า
เราเปิดโอกาสให้นักเรียนต่างจังหวัดมาเรียนได้ตามที่เรามีสถานที่
กินอยู่หลับนอน ซึ่งนักเรียนประจำจังหวัดก็ไม่มีทุน กรมศึกษาธิการ
ก็ไม่มีทุนและไม่มีงบประมาณ เมื่อจังหวัดไม่มีทุน กรมศึกษาธิการ
ก็ไม่มีทุน เรื่องจึงเป็นว่า ผู้ใดมีลูกหลานและมีทุนของตนเองจะ
ส่งเข้ามาเรียนได้ ก็ไปขอร้องทางจังหวัดให้ทำหนังสือรับรองนำส่ง
ตัวมา ว่าเป็นนักเรียนของจังหวัดนั้น ๆ แล้วเขาจะออกเงินเอง
ทางจังหวัดก็ทำหนังสือมอบให้ เขาก็ออกเงินให้ลูกเขามาเรียน
ความสะดวกก็มีอยู่ว่า ถ้าเป็นนักเรียนจังหวัดแล้ว ไม่ต้องมา
สอบเอ็นทรานซ์กับเขา เขาได้ทันที เป็นความสะดวก พอเรียน
ไปจนโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ผู้ปกครองแก่ชราโยงเฒ่าของ
เขาไปทางอื่นเสีย ไม่เอาไปจังหวัด เพราะเป็นเงินส่วนตัวของเขา

บางท^{๕๕}ั้ง^{๕๖}ไ^{๕๗}ว^{๕๘}ที่^{๕๙}กร^{๖๐}ม^{๖๑}ค^{๖๒}ิด^{๖๓}ป^{๖๔}า^{๖๕}กร^{๖๖}น^{๖๗}เ^{๖๘}ง บ^{๖๙}าง^{๗๐}ค^{๗๑}ณ^{๗๒}ม^{๗๓}เ^{๗๔}ด^{๗๕}ม^{๗๖}ี^{๗๗}ด^{๗๘}ี^{๗๙}ๆ ก^{๘๐}ร^{๘๑}ม^{๘๒}ค^{๘๓}ิด^{๘๔}ป^{๘๕}า^{๘๖}กร^{๘๗}
เ^{๘๘}ด^{๘๙}ย^{๙๐} เม^{๙๑}ื่อ^{๙๒}ม^{๙๓}ำ^{๙๔}บ^{๙๕}ร^{๙๖}ร^{๙๗}ุ^{๙๘}ใน^{๙๙}ก^{๑๐๐}ร^{๑๐๑}ม^{๑๐๒}เ^{๑๐๓}ก^{๑๐๔}ไ^{๑๐๕}ป^{๑๐๖}ด^{๑๐๗}ม^{๑๐๘}ค^{๑๐๙}ร^{๑๑๐}ท^{๑๑๑}อ^{๑๑๒}น^{๑๑๓} ย^{๑๑๔}่^{๑๑๕}ย^{๑๑๖}น^{๑๑๗}เ^{๑๑๘}น^{๑๑๙}ค^{๑๒๐}ณ^{๑๒๑}
จ^{๑๒๒}ัง^{๑๒๓}ห^{๑๒๔}ว^{๑๒๕}ด^{๑๒๖}ก^{๑๒๗}ไ^{๑๒๘}ม^{๑๒๙}ไ^{๑๓๐}ด^{๑๓๑}ไ^{๑๓๒}ว^{๑๓๓} เ^{๑๓๔}พ^{๑๓๕}ระ^{๑๓๖}ธ^{๑๓๗}ณ^{๑๓๘}เ^{๑๓๙}น^{๑๔๐} ท^{๑๔๑}ง^{๑๔๒}ห^{๑๔๓}ว^{๑๔๔}ด^{๑๔๕}ช^{๑๔๖}อ^{๑๔๗}ม^{๑๔๘}า^{๑๔๙}น^{๑๕๐}ก^{๑๕๑}ิด^{๑๕๒}ด^{๑๕๓}เ^{๑๕๔}ว^{๑๕๕} ฅ^{๑๕๖}ม^{๑๕๗}ก^{๑๕๘}
อ^{๑๕๙}ย^{๑๖๐}า^{๑๖๑}ก^{๑๖๒}จะ^{๑๖๓}ช^{๑๖๔}อ^{๑๖๕}ร^{๑๖๖}็^{๑๖๗}ง^{๑๖๘}ท^{๑๖๙}าง^{๑๗๐}จ^{๑๗๑}ัง^{๑๗๒}ห^{๑๗๓}ว^{๑๗๔}ด^{๑๗๕}ว^{๑๗๖}า^{๑๗๗} ค^{๑๗๘}่อ^{๑๗๙}ไ^{๑๘๐}ป^{๑๘๑}า^{๑๘๒}ท^{๑๘๓}ำ^{๑๘๔}เ^{๑๘๕}ด^{๑๘๖}ี^{๑๘๗}ห^{๑๘๘}ั^{๑๘๙}ง^{๑๙๐}ห^{๑๙๑}ั^{๑๙๒}ค^{๑๙๓}อ^{๑๙๔}ง^{๑๙๕}ให้^{๑๙๖}ห^{๑๙๗}ั^{๑๙๘}ค^{๑๙๙}อ^{๒๐๐}ง^{๒๐๑}ตาม^{๒๐๒}ว^{๒๐๓}ะ^{๒๐๔}บ^{๒๐๕}ี^{๒๐๖}ย^{๒๐๗}
ห^{๒๐๘}า^{๒๐๙}ท^{๒๑๐}น^{๒๑๑}ให้^{๒๑๒}ช^{๒๑๓}า^{๒๑๔}จ^{๒๑๕}ริง^{๒๑๖}ๆ พ^{๒๑๗}อ^{๒๑๘}ไ^{๒๑๙}ด้^{๒๒๐}ก^{๒๒๑}ำ^{๒๒๒}ห^{๒๒๓}น^{๒๒๔}ด^{๒๒๕}ด^{๒๒๖}เ^{๒๒๗}ว^{๒๒๘} เ^{๒๒๙}ว^{๒๓๐}ก^{๒๓๑}เ^{๒๓๒}ร^{๒๓๓}ี^{๒๓๔}ก^{๒๓๕}ว^{๒๓๖}ด^{๒๓๗}บ^{๒๓๘}ั^{๒๓๙}บ^{๒๔๐}ไ^{๒๔๑}ด^{๒๔๒}อ^{๒๔๓}น^{๒๔๔}
ท^{๒๔๕}าง^{๒๔๖}จ^{๒๔๗}ัง^{๒๔๘}ห^{๒๔๙}ว^{๒๕๐}ด^{๒๕๑} โ^{๒๕๒}ด^{๒๕๓}ย^{๒๕๔}ม^{๒๕๕}เ^{๒๕๖}ง^{๒๕๗}เ^{๒๕๘}น^{๒๕๙}ไ^{๒๖๐}ห^{๒๖๑}ะ^{๒๖๒}ว^{๒๖๓}ะ^{๒๖๔}ไ^{๒๖๕}ด^{๒๖๖}ุ^{๒๖๗}ค^{๒๖๘}ไ^{๒๖๙}้^{๒๗๐}ด^{๒๗๑}เ^{๒๗๒}ก^{๒๗๓}ะ^{๒๗๔}ว^{๒๗๕}ง^{๒๗๖}ไ^{๒๗๗}ว^{๒๗๘} ม^{๒๗๙}ำ^{๒๘๐}ไ^{๒๘๑}ห^{๒๘๒}ะ^{๒๘๓}ไ^{๒๘๔}ห^{๒๘๕}ั^{๒๘๖}ง^{๒๘๗}เ^{๒๘๘}ด^{๒๘๙}เ^{๒๙๐}ว^{๒๙๑}เ^{๒๙๒}น^{๒๙๓}ไ^{๒๙๔}ห^{๒๙๕}ะ^{๒๙๖}ว^{๒๙๗} แ^{๒๙๘}่^{๒๙๙}
พ^{๓๐๐}ิ^{๓๐๑}ม^{๓๐๒}ห^{๓๐๓}ั^{๓๐๔}ง^{๓๐๕}ด^{๓๐๖}ี^{๓๐๗}ด^{๓๐๘}เ^{๓๐๙}ว^{๓๑๐} เ^{๓๑๑}น^{๓๑๒}ว^{๓๑๓}ร^{๓๑๔}อ^{๓๑๕}ง^{๓๑๖}ก^{๓๑๗}น^{๓๑๘}ม^{๓๑๙}า^{๓๒๐}ว^{๓๒๑}า^{๓๒๒}น^{๓๒๓} เ^{๓๒๔}น^{๓๒๕}เ^{๓๒๖}น^{๓๒๗}ก^{๓๒๘}เ^{๓๒๙}น^{๓๓๐}ของ^{๓๓๑}จ^{๓๓๒}ัง^{๓๓๓}ห^{๓๓๔}ว^{๓๓๕}ด^{๓๓๖} แ^{๓๓๗}่^{๓๓๘}
เ^{๓๓๙}ฝ^{๓๔๐}ุ^{๓๔๑}ก^{๓๔๒}ร^{๓๔๓}อ^{๓๔๔}ง^{๓๔๕}เ^{๓๔๖}ก^{๓๔๗}เ^{๓๔๘}น^{๓๔๙}ของ^{๓๕๐}เ^{๓๕๑}า^{๓๕๒} ย^{๓๕๓}่^{๓๕๔}ย^{๓๕๕}น^{๓๕๖}ก^{๓๕๗}พ^{๓๕๘}ด^{๓๕๙}ก^{๓๖๐}บ^{๓๖๑}เ^{๓๖๒}า^{๓๖๓}ช^{๓๖๔}า^{๓๖๕}ย^{๓๖๖}าก^{๓๖๗} จ^{๓๖๘}ัง^{๓๖๙}ห^{๓๗๐}ว^{๓๗๑}ด^{๓๗๒}
ท^{๓๗๓}เ^{๓๗๔}น^{๓๗๕}เ^{๓๗๖}ร^{๓๗๗}เ^{๓๗๘}อ^{๓๗๙}เ^{๓๘๐}น^{๓๘๑}ม^{๓๘๒}า^{๓๘๓}ก^{๓๘๔}ม^{๓๘๕}ด^{๓๘๖}ุ^{๓๘๗}พ^{๓๘๘}ร^{๓๘๙}ร^{๓๙๐}ณ^{๓๙๑}บ^{๓๙๒}ู^{๓๙๓} ป^{๓๙๔}ร^{๓๙๕}า^{๓๙๖}จ^{๓๙๗}น^{๓๙๘}บ^{๓๙๙}ู^{๔๐๐} ฅ^{๔๐๑}ม^{๔๐๒}จ^{๔๐๓}เ^{๔๐๔}ด^{๔๐๕}ย^{๔๐๖}เ^{๔๐๗}ร^{๔๐๘}เ^{๔๐๙}ย^{๔๑๐}น^{๔๑๑}ให้^{๔๑๒}ท^{๔๑๓}ร^{๔๑๔}า^{๔๑๕}
ไ^{๔๑๖}ว^{๔๑๗}เ^{๔๑๘}ด^{๔๑๙}ี^{๔๒๐}ด^{๔๒๑}ว^{๔๒๒}ย^{๔๒๓}

๓. เ^{๕๐๑}ร^{๕๐๒}เ^{๕๐๓}ก^{๕๐๔}า^{๕๐๕}ร^{๕๐๖}อ^{๕๐๗}บ^{๕๐๘}ร^{๕๐๙}ม^{๕๑๐}ด^{๕๑๑}น^{๕๑๒}ค^{๕๑๓}ร^{๕๑๔}เ^{๕๑๕}น^{๕๑๖}ค^{๕๑๗}ร^{๕๑๘}เ^{๕๑๙}น^{๕๒๐} ม^{๕๒๑}ำ^{๕๒๒}จ^{๕๒๓}ัง^{๕๒๔}ห^{๕๒๕}ว^{๕๒๖}ด^{๕๒๗}ุ^{๕๒๘}พ^{๕๒๙}ร^{๕๓๐}ร^{๕๓๑}ณ^{๕๓๒}บ^{๕๓๓}ู^{๕๓๔}
จ^{๕๓๕}ัง^{๕๓๖}ห^{๕๓๗}ว^{๕๓๘}ด^{๕๓๙}น^{๕๔๐}ค^{๕๔๑}ร^{๕๔๒}พ^{๕๔๓}น^{๕๔๔}ม^{๕๔๕} จ^{๕๔๖}ัง^{๕๔๗}ห^{๕๔๘}ว^{๕๔๙}ด^{๕๕๐}จ^{๕๕๑}น^{๕๕๒}ท^{๕๕๓}บ^{๕๕๔}ร^{๕๕๕}เ^{๕๕๖}ก^{๕๕๗}า^{๕๕๘}ม^{๕๕๙}า^{๕๖๐} ฅ^{๕๖๑}ม^{๕๖๒}ช^{๕๖๓}อ^{๕๖๔}เ^{๕๖๕}ร^{๕๖๖}เ^{๕๖๗}ย^{๕๖๘}น^{๕๖๙}ช^{๕๗๐}เ^{๕๗๑}า^{๕๗๒}ง^{๕๗๓}ให้^{๕๗๔}ท^{๕๗๕}ร^{๕๗๖}า^{๕๗๗}
ไ^{๕๗๘}น^{๕๗๙}ท^{๕๘๐}น^{๕๘๑} ค^{๕๘๒}ือ^{๕๘๓} ก^{๕๘๔}า^{๕๘๕}ร^{๕๘๖}อ^{๕๘๗}บ^{๕๘๘}ร^{๕๘๙}ม^{๕๙๐}ว^{๕๙๑}ิ^{๕๙๒}ชา^{๕๙๓}ช^{๕๙๔}บ^{๕๙๕}ร^{๕๙๖}อ^{๕๙๗}เ^{๕๙๘}ก^{๕๙๙}เ^{๖๐๐}น^{๖๐๑}ค^{๖๐๒}ร^{๖๐๓} เ^{๖๐๔}ว^{๖๐๕}า^{๖๐๖}ค^{๖๐๗}า^{๖๐๘} เ^{๖๐๙}ว^{๖๑๐}เ^{๖๑๑}ก^{๖๑๒}ำ^{๖๑๓}เ^{๖๑๔}า^{๖๑๕} ๒
ค^{๖๑๗}ร^{๖๑๘}า^{๖๑๙}ว^{๖๒๐}ด^{๖๒๑}เ^{๖๒๒}ว^{๖๒๓} ค^{๖๒๕}ร^{๖๒๖}ง^{๖๒๗}ท^{๖๒๘} ๓ เม^{๖๓๑}ื่อ^{๖๓๒} พ^{๖๓๓}.ศ^{๖๓๔}. ๒๔๙๔ ค^{๖๓๗}ร^{๖๓๘}ง^{๖๓๙}น^{๖๔๐}น^{๖๔๑}ม^{๖๔๒}เ^{๖๔๓}า^{๖๔๔}อ^{๖๔๕}บ^{๖๔๖}ร^{๖๔๗}ม^{๖๔๘}เ^{๖๔๙}ก^{๖๕๐}อ^{๖๕๑}
๒๐๐ ค^{๖๕๓}ือ^{๖๕๔} ป^{๖๕๖}ระ^{๖๕๗}ม^{๖๕๘}า^{๖๕๙}น^{๖๖๐} ๓๗๐ ก^{๖๖๓}ว^{๖๖๔}า^{๖๖๕}ค^{๖๖๖}น^{๖๖๗} ค^{๖๖๙}ร^{๖๗๐}ง^{๖๗๑}ท^{๖๗๒}ห^{๖๗๓}ิ^{๖๗๔}ง^{๖๗๕}น^{๖๗๖}อ^{๖๗๗}บ^{๖๗๘}ร^{๖๗๙}ม^{๖๘๐} ๓๒ ว^{๖๘๓}เ^{๖๘๔}
เ^{๖๘๗}น^{๖๘๘}เ^{๖๘๙}ระ^{๖๙๐}ย^{๖๙๑}ะ^{๖๙๒}ว^{๖๙๓}เ^{๖๙๔}ด^{๖๙๕}า^{๖๙๖}น^{๖๙๗}อ^{๖๙๘}ย^{๖๙๙}เ^{๗๐๐}ย^{๗๐๑}เ^{๗๐๒}ก^{๗๐๓}เ^{๗๐๔}น^{๗๐๕} ค^{๗๐๗}ร^{๗๐๘}ง^{๗๐๙}ท^{๗๑๐} ๒ อ^{๗๑๓}บ^{๗๑๔}ร^{๗๑๕}ม^{๗๑๖}ของ^{๗๑๗}ก^{๗๑๘}ร^{๗๑๙}ม^{๗๒๐}ว^{๗๒๑}ิ^{๗๒๒}ด^{๗๒๓}ำ^{๗๒๔}ม^{๗๒๕}เ^{๗๒๖}ญ^{๗๒๗} เม^{๗๒๙}ื่อ^{๗๓๐}
พ^{๗๓๓}.ศ^{๗๓๔}. ๒๔๙๗ ร^{๗๓๗}ว^{๗๓๘}ม^{๗๓๙} ๔ ด^{๗๔๓}ั^{๗๔๔}ป^{๗๔๕}า^{๗๔๖}ห^{๗๔๗} เ^{๗๔๙}ร^{๗๕๐}เ^{๗๕๑}ก^{๗๕๒}า^{๗๕๓}ร^{๗๕๔}อ^{๗๕๕}บ^{๗๕๖}ร^{๗๕๗}ม^{๗๕๘}ค^{๗๕๙}ร^{๗๖๐}น^{๗๖๑}ค^{๗๖๒}ร^{๗๖๓}เ^{๗๖๔}ก^{๗๖๕}เ^{๗๖๖}น^{๗๖๗} และ^{๗๖๙}ช^{๗๗๐}บ^{๗๗๑}ร^{๗๗๒}อ^{๗๗๓}ง^{๗๗๔}
น^{๗๗๖} ก^{๗๗๙}ร^{๗๘๐}ม^{๗๘๑}ค^{๗๘๒}ิด^{๗๘๓}ป^{๗๘๔}า^{๗๘๕}ก^{๗๘๖}ร^{๗๘๗}ย^{๗๘๘}ิน^{๗๘๙}ด^{๗๙๐}ั^{๗๙๑}ให้^{๗๙๒}ค^{๗๙๓}ว^{๗๙๔}า^{๗๙๕}ร^{๗๙๖}ว^{๗๙๗}ม^{๗๙๘}ม^{๗๙๙}ือ^{๘๐๐} และ^{๘๐๓}อ^{๘๐๔}ย^{๘๐๕}า^{๘๐๖}ก^{๘๐๗}จะ^{๘๐๘}ท^{๘๐๙}ำ^{๘๑๐}ให้^{๘๑๑}เ^{๘๑๒}น^{๘๑๓}เ^{๘๑๔}ก^{๘๑๕}เ^{๘๑๖}ร^{๘๑๗}เ^{๘๑๘}ย^{๘๑๙}า^{๘๒๐}ก^{๘๒๑}จะ^{๘๒๒}ไ^{๘๒๓}้^{๘๒๔}เ^{๘๒๕}น^{๘๒๖}ค^{๘๒๗}ด^{๘๒๘}ี^{๘๒๙}
เ^{๘๓๓}ม^{๘๓๔}เ^{๘๓๕}ก^{๘๓๖}เ^{๘๓๗}น^{๘๓๘}เ^{๘๓๙}น^{๘๔๐}อ^{๘๔๑}ย^{๘๔๒}อ^{๘๔๓}ย^{๘๔๔}อ^{๘๔๕}ง^{๘๔๖}ไ^{๘๔๗}ว^{๘๔๘}ก^{๘๔๙}ย^{๘๕๐}น^{๘๕๑}ด^{๘๕๒}ที่^{๘๕๓}จะ^{๘๕๔}เ^{๘๕๕}บ^{๘๕๖}ม^{๘๕๗}ือ^{๘๕๘}ช^{๘๕๙}ว^{๘๖๐}ย^{๘๖๑}เ^{๘๖๒}ก^{๘๖๓}เ^{๘๖๔}น^{๘๖๕} แ^{๘๖๗}่^{๘๖๘}ช^{๘๖๙}อ^{๘๗๐}ค^{๘๗๑}ว^{๘๗๒}า^{๘๗๓}ม^{๘๗๔}
ก^{๘๗๗}ร^{๘๗๘}เ^{๘๗๙}น^{๘๘๐}า^{๘๘๑}ให้^{๘๘๒}เ^{๘๘๓}น^{๘๘๔}ม^{๘๘๕}ือ^{๘๘๖}เ^{๘๘๗}น^{๘๘๘}ค^{๘๘๙}ร^{๘๙๐}า^{๘๙๑}เ^{๘๙๒}น^{๘๙๓}ก^{๘๙๔}เ^{๘๙๕}ก^{๘๙๖}เ^{๘๙๗}น^{๘๙๘}ด^{๘๙๙}ั^{๙๐๐}ก^{๙๐๑}จะ^{๙๐๒}ด^{๙๐๓}ั^{๙๐๔}ก^{๙๐๕}ษ^{๙๐๖}ณ^{๙๐๗}ะ^{๙๐๘} ค^{๙๑๑}ือ^{๙๑๒}ว^{๙๑๓}า^{๙๑๔}จ^{๙๑๕}ัง^{๙๑๖}ห^{๙๑๗}ว^{๙๑๘}ด^{๙๑๙}น^{๙๒๐}ด^{๙๒๑}ัง^{๙๒๒}มา^{๙๒๓}

เพียงคนเดียวคนเดียว เดือนหนึ่งออกจังหวัดหนึ่งก็ดังมากคนเดียว อย่าง
 ไม่ไหวแน่ เพราะว่า เจ้าหน้าแต่ละคนได้เสียของกรมศึกษาธิการ
 นั้น จะต้องสอนโรงเรียน ต้องปฏิบัติราชการอยู่เป็นประจำ ถ้า
 ดังทะยอยมาอย่างนี้จัดให้ไม่ได้จริงๆ คนของเรายังมีไม่พอ แต่ถ้า
 หากว่ามาอบรมรวมกันเป็นภาคเป็นเทอมแล้ว ยินดีเหลือเกินที่จะ
 จัดให้ ความจริงเราได้พูดกันในที่ประชุมอธิบดีแล้ว และได้วาง
 หลักเกณฑ์ไว้แล้ว หากแต่ว่าระยะเวลาที่พิจารณาเข้าไป มันจึง
 เกยทำไม่ได้ จึงกำหนดไว้ว่า ต่อไปในราวปลายเดือนมีนาคมถึง
 ต้นเดือนพฤษภาคม มีเวลารวม ๒ ปีครึ่ง หรือเดือนครึ่ง มีเวลา
 ที่จะใช้ในการอบรมราว ๓๘๐ ชั่วโมง จะอบรมกันเป็นภาคฤดูร้อน
 เรียกชื่อย่อว่าอะไรก็ได้ เช่น ด.ช.ร. การอบรมดนตรีและขับร้อง
 ในภาคฤดูร้อน แต่ผู้ที่จะมารับการอบรมนั้น ขอเป็นว่าขอให้ทาง
 จังหวัดตรวจคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ในทางนั้น เพราะว่าเท่าที่ได้
 อบรมมาต้องคราว มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง คือ ทางจังหวัดหรือ
 ทางกระทรวงไม่มีทุนรอนให้ จึงยินยอมให้มากันเอง บางคนก็มี
 ฐานะดีมีเงินที่จะมาได้ แต่ไม่มีความรู้ทางดนตรีและขับร้อง
 ส่วนคนที่มีความรู้ทางดนตรีและขับร้อง แต่ไม่มีทุน ก็ไม่สามารถ
 จะมารับการอบรมได้ ถ้าไม่มีความรู้มา แก่ก็เรียนไปไม่ไหว
 อย่างนี้ไม่ค่อยได้ผล ฉะนั้น อยากจะขอร้องให้คัดผู้ที่เป็นครู
 ขับร้องและดนตรีจริงๆ และมีพินความรู้มาบ้างแล้ว ก็จะได้ผลดี

เรื่องทุนรอนอะไรต่าง ๆ นั้น ขอเรียนว่าทางกรมศิลปากรไม่มี และ
ไม่ได้ตั้งไว้สำหรับการนี้ ส่วนจำนวนคนที่ จะเข้ารับอบรมมีหนึ่ง ๆ
นั้น เราได้พิจารณากันแล้ว กำหนดว่าจะรับได้คราวละ ๑๕๐ คน
ซึ่งเมื่อรวมหลายจังหวัด ก็อาจเป็นจังหวัดละต้องคน เช่น เป็น
ครูประถมคนหนึ่ง มีชมคนหนึ่งก็ได้ ระหว่างปลายเดือนมีนาคมถึง
ต้นเดือนพฤษภาคม นอกจากนั้นก็มีค่าใช้จ่ายซึ่งค่าใช้จ่ายนั้นขอไม่
พิจารณาในทันที ขอฝากไว้กับท่านศึกษาธิการจังหวัด

นอกจากนี้ ก็มีหลายเรื่อง แต่ยังไม่เป็นที่ตกลงกัน คือเรื่อง
ทำแผ่นเสียงรับรองตามหลักสูตร ความจริง กรมศิลปากรกำลัง
ทำแผ่นเสียงจำหน่ายในท้องตลาดอยู่แล้วชุดหนึ่ง เวลานี้กำลังทำชุด
ที่สอง แต่เราเลือกทำเพลงไทยที่จะจำหน่ายได้แก่บุคคลทั่วไป ไม่ใช่
เพียงแค่ทำเพื่อหลักสูตรเท่านั้น แต่ถ้าหากว่าได้ปรึกษาหารือกันใน
เรื่องนี้ในที่ประชุมอธิบดีเรียบร้อยแล้ว ก็อาจจะทำแผ่นเสียงตาม
หลักสูตรนั้นไว้ ซึ่งจะสะดวกแก่ผู้มารับการอบรมและแก่ผู้หน้าที่
สอนดนตรีและรับรองด้วย นี่เป็นเรื่องที่ผมนำมาเสนอ นอกนั้น
ยังมีงานอื่น ๆ อีก เช่น เรื่องแบบแปลนโบสถ์ วิหาร กุฏิสงฆ์ หอ
ระฆัง ถ้าหากว่าทางท่านศึกษาธิการจังหวัดได้รับคำขอรับรองจากพระ
ภิกษุสงฆ์ จะติดต่อขอมาทางกรมศิลปากรก็ได้

เรื่องอึกเต็ก ๆ น้อย ๆ ก็คือว่า ถ้าท่านพบโบราณสถานหรือพบศิลาจารึก ก็ขอได้โปรดช่วยแจ้งให้กรมศิลปากรทราบ หรือจะช่วยถ่ายรูปส่งมาให้ด้วยก็จะเป็นประโยชน์และสะดวกมาก หรือถ้าพบเอกสารเป็นใบदान ต้นมดข่อย กระดาษฝรั่ง อะไรก็ตามจะส่งมาให้คัดสำเนาไว้ทางกรมศิลปากร หรือทางจังหวัดคัดมาให้ด้วย ก็ยินดีรับ เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน

นอกจากนี้ ท่านยังมีอะไรสนใจที่จะถามในหน้าที่ของกรมศิลปากรอีกบ้าง.

(ต่อไปนี้เป็นคำถามของศึกษาธิการจังหวัดบางท่าน ซึ่งไม่สามารถตอบได้ เพราะเสียงถามไม่ได้ยิน)

